

รูปจาก (1)

ในปัจจุบัน บทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิชาชีพเภสัชกรรมจนพระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรมได้ระบุบทบาทนี้ในนิยามของคำว่าวิชาชีพเภสัชกรรม เภสัชกรชววิทย์ รัตนไชย มีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะผู้บุกเบิกงานการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ อันเป็นการวางรากฐานงานด้านนี้เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์สุขภาพและผู้บริโภคมีความรู้เท่าทันในการบริโภค การปฏิบัติงานด้านนี้ต้องต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมและอิทธิพลจากผู้ประกอบการ แต่เภสัชกรชววิทย์ รัตนไชยใช้ความมุ่งมั่นพัฒนาวิชาชีพเภสัชกรรมอย่างเต็มที่จนเป็นผู้นำในด้านนี้ เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทความนี้เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์ท่านในวันที่ 26 มิถุนายน 2539 เมื่อท่านอายุ 75 ปี โดย วินนา เจริญสุวรรณ ยุพดี ศิริสินสุข นิชดา เกียรติยิ่งอังศุลี อิงอร มันทรานนท์ และวิทยา กุลสมบูรณ์ (2)

เภสัชกรชววิทย์ รัตนไชย เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2464 ที่ชายฝั่งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด จังหวัดสงขลา และเข้ารับราชการเป็นนายแพทย์ประจำตัวได้ และเพื่อเป็นการสืบทอดธุรกิจร้านยาของพี่ชาย ท่านเป็นเด็กที่มีผลการเรียนดีเยี่ยม จึงสามารถเข้าศึกษาในคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พศ.2483 และสำเร็จการศึกษาในปี พศ.2490 จากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ขณะนั้นมีภาควิชาเภสัชศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์) ลักษณะที่โดดเด่นของท่าน คือ เป็นคนที่มีภาวะผู้นำและกล้าหาญในการแสดงความคิดเห็น ขณะเรียนในมหาวิทยาลัย ท่านได้แสดงความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของผู้ดำรงตำแหน่งคณบดีและการจัดการเรียนการสอน แม้จะไม่ใช่มีเพียงท่านผู้เดียวที่คิดเห็นเช่นนั้น แต่ก็ไม่มีผู้ใดที่กล้าแสดงความคิดเห็นดังกล่าว การกระทำดังกล่าวถือ

เภสัชกรชววิทย์ รัตนไชย

“ผู้วางรากฐานงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ”

ว่าเป็นการกระทำที่กล้าหาญอย่างยิ่งสำหรับนิสิตในยุคสมัยนั้น จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจและความใจกว้างของอาจารย์อย่างมากที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อไปพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ในสายตาของผู้อื่นและอาจารย์ ท่านอาจจะถูกมองว่าเป็นนิสิตที่ไม่สนใจการเรียนหรือเกเร แต่ในวันประกาศผลการสอบครั้งสุดท้าย อาจารย์อาจ ภาณุจนลักษณะ เรียกท่านเข้าไปพบและบอกว่า “.....ผมมอง ๆ แล้ว ไม่มีใครเลยที่จะรับช่วงงานวิชาชีพเภสัชกรรมได้มากกว่าคุณ.....ผมเชื่อคุณ คุณรับปากผมได้ไหม ?” นิสิตชววิทย์ได้รับปากกับท่านอาจารย์ และจุดนั้นเองที่ทำให้ท่านเกิดความคิดขึ้นมาทันทีว่า ต่อไปนี้ท่านต้องทำทุกอย่างเพื่อวิชาชีพแล้ว

งานบริการเภสัชกรรม

หลังจบการศึกษา ท่านทำงานเป็นเภสัชกรประจำห้องยา จ่ายยา และปรุงยาตามใบสั่งแพทย์ในบริษัทสหสายเวช จำกัด ซึ่งให้บริการด้านสถานพยาบาล ต่อมาท่านย้ายไปทำงานในตำแหน่งผู้แทนยาในบริษัทดีลล์แอสเม แต่ทำงานได้เพียง 2 เดือน ก็ได้ลาออก และสอบบรรจุเข้ารับราชการในอันดับที่ 1 แม้ว่าในขณะนั้นโรงพยาบาลในสังกัดกรมการแพทย์ อันได้แก่ โรงพยาบาลหญิง (โรงพยาบาลราชวิถีในปัจจุบัน) และโรงพยาบาลสงฆ์ จะมีขนาดใหญ่ แต่ท่านเลือกรับราชการในโรงพยาบาลเลิดสินซึ่งมีขนาดเล็กและได้รับจัดสรรงบประมาณและบุคลากรน้อยมากจนเป็นอุปสรรคต่อการให้บริการอย่างยิ่ง ท่านได้เข้าพบปลัดกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น เพื่อแจ้งข้อขัดข้องของโรงพยาบาล จนได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องมือที่เหลือใช้จากสงครามจนพอที่จะนำไปใช้ในการบริการเฉพาะคนไข้นอกนับแต่นั้นมา การพัฒนาของโรงพยาบาลเลิดสินจึงได้เริ่มขึ้นจากเวลานั้นเป็นต้นมา

ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสร้างศรัทธาและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพเภสัชกรรม ท่านพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาการ

และการบริหาร และด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและความสามารถที่โดดเด่น ท่านจึงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นเภสัชกรโทซึ่งเป็นเภสัชกรรุ่นแรกในสังกัดกรมการแพทย์ที่ได้ตำแหน่งดังกล่าว ท่านสอบชิงทุนไปศึกษาต่อที่สหราชอาณาจักรตามแผนการโคลอมโบในปี พ.ศ. 2500 โดยสอบได้ในอันดับที่หนึ่ง ท่านศึกษาด้านเภสัชกรรมโรงพยาบาล จากมหาวิทยาลัยลอนดอนนาน 1 ปี แต่ต้องรีบเดินทางกลับเนื่องจากภาวะทางครอบครัว ท่านนำเอาความรู้จากการศึกษามาพัฒนาการผลิตสารละลาย electrolyte ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพและขายให้กับประชาชนในราคาถูกกว่าท้องตลาด นอกจากนี้ยังผลิตยาชนิด vitamin C ซึ่งผลิตได้ยากมากในสมัยนั้น มีเพียงบริษัทในประเทศสวีเดนและแลนด์เท่านั้นที่ผลิตได้ การผลิตยาเหล่านี้ในโรงพยาบาลสามารถนำรายได้แก่โรงพยาบาลอย่างมาก

งานด้านการควบคุมและบังคับใช้กฎหมาย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 เภสัชกรชววิทย์ย้ายจากโรงพยาบาลเลิดสินมาดำรงตำแหน่งสารวัตรอาหารและยา โท กองควบคุมอาหารและยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข หลังจากนั้นรับทุนจากกระทรวงสาธารณสุขไปฝึกงานด้านคุณภาพมาตรฐานและการผลิตยาที่ดีจากประเทศสหราชอาณาจักรเป็นเวลา 1 ปี ในปี พ.ศ. 2507 ท่านดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองควบคุมอาหารและยา การทำงานของท่านในหน่วยงานนี้เป็นจุดเริ่มของการพัฒนาการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายต่อมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 เมื่อมีการปรับปรุงองค์กร ท่านจึงรับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นพิเศษในตำแหน่งผู้อำนวยการกองคนแรก

ในขณะนั้น ปัญหาใหญ่ในเรื่องยา คือ การระบาดของยาปลอมทั่วทั้งประเทศในทุกชนิดของยาที่ขายดีในท้องตลาด การปราบปรามไม่สามารถลดปัญหาลงได้ เนื่องจากผู้ผลิตยาปลอมมักเป็นผู้ที่มีอิทธิพล ท่านเสนอปัญหาดังกล่าวกับนายกรัฐมนตรี ซึ่งสร้างความตื่นตัวต่อปัญหาและมีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของกองควบคุมอาหารและยาและตำรวจกองปราบปราม ท่านยังเสนอให้ลงโทษผู้กระทำผิดสถานหนักจนในที่สุดมีการกำหนดโทษจำคุกนาน 10-20 ปีสำหรับความผิดนี้ การดำเนินการตลอด 3 ปีของท่านทำให้ผู้ค้ายาปลอมเช็ดขาดและปัญหาดังกล่าวลดลงอย่างมาก

ท่านยังริเริ่มนโยบายให้การผลิตยาเป็นไปตามหลัก Good Manufacturing Practices (GMP) ในปี พ.ศ.

2508 ท่านยังมีส่วนร่วมกับเภสัชกรหลายภาคส่วนเสนอและผลักดันให้พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ท่านเข้าชี้แจงต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตลอดจนกรมการสาธารณสุขรวมกันมากกว่า 100 ครั้งโดยนำเสนอหลักการและสาระสำคัญที่พึงมีในกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่ท่านศึกษาจากกฎหมายของหลายประเทศ

ท่านผลักดันให้กองควบคุมอาหารและยายกระดับเป็นกรม โดยเริ่มจากการขยายจำนวนเจ้าหน้าที่ในกองเมื่อมีการปรับปรุงองค์กรในกระทรวงสาธารณสุข กองควบคุมอาหารและยาจึงยกฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) แม้ท่านไม่ได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ อย. คนแรก แต่ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสำนักงานนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2522 ท่านจึงทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคในด้านอื่น ๆ นอกจากเรื่องผลิตภัณฑ์สุขภาพ ท่านลาออกจากราชการขณะที่ยังอายุ 58 ปี

เภสัชกรชววิทย์ รัตนไชยมีความสามารถทางด้านกฎหมายผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างมาก ท่านเคยเป็นผู้แทนรัฐบาลไปประชุมคณะกรรมการว่าด้วยยาเสพติดให้โทษที่องค์การสหประชาชาติ และรวมทั้งการประชุมคณะกรรมการโครงการมาตรฐานอาหาร FAO/WHO ท่านยังเป็นประธานผู้ก่อตั้งมูลนิธิพระมนตร์พจนกิจ เพื่อให้ทุนแก่นักศึกษา/นิสิตเภสัชศาสตร์ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ท่านยังเป็นกรรมการทางวิชาการในหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เช่นกรรมการร่างมาตรฐานอาหาร เครื่องสำอาง เครื่องเทศ คณะกรรมการจัดทำตำรายาของประเทศไทย เป็นต้น แม้เภสัชกรชววิทย์ รัตนไชยได้จากไปแล้ว แต่ผลงานของท่านยังคงอยู่และเป็นรากฐานแก่เภสัชกรรุ่นใหม่ในการสานต่อเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้บริโภคชาวไทยสืบไป

เอกสารอ้างอิง

1. Alumni Association of Faculty of Pharmaceutical Sciences (AAFPS), Chulalongkorn University. One hundred years of Faculty of Pharmaceutical Sciences, Chulalongkorn University, 100 outstanding alumni. Bangkok: AAFPS, Chulalongkorn University ; 2013.
2. Liansuwan W, Sirisinsuk Y, Kiatying-Angsulee N, Mondranont I, Kulsomboon V. The roles of Thai pharmacy leaders, 1932-1992. Bangkok: Faculty of pharmaceutical sciences; 1997.